

کسب مهارت در ادای فصیح «فتح» و «الف مدّی»

اهداف درس

انتظار می‌رود در پایان این درس دانش‌پژوهان عزیز بتوانند:

۱. کیفیت ادای «فتح» و «الف مدّی» در زبان عربی را تبیین نمایند؛
۲. حروف مفتوحی که صدای فتحه و الف مدّی نزد آنها درشت و پرحجم است را از حروف دیگر بازشناخته و آنها را با فصاحت نسبی ادا کنند؛
۳. دانش به‌دست‌آمده را در قرائت قرآن به کار بسته و آیات تمرین شده را با مهارت کافی، صحیح و روان تلاوت نمایند.

یکی از عوامل مهم در تلاوت زیبا و فصیح آیات قرآن، ادای صحیح صداها و کوتاه و کشیده است. در این درس تلاش می‌کنیم در کنار ارتقاء مهارت در پیوسته و روان خواندن آیات، به تمرین ادای فصیح صدای فتحه و الف مدّی نیز بپردازیم تا با یاری حق، رفته‌رفته مهیای یادگیری قواعد تجوید و زیباخوانی قرآن شوید.

کیفیت ادای فتحه و الف مدی

در زبان عربی^۴ تفاوت فتحه و الف مدی تنها در میزان کشش آن دو است؛ یعنی کیفیت صدای فتحه و الف مدی یکسان است، ولی یکی کوتاه، و دیگری کشیده (دو برابر) ادا می‌شود؛ بنابراین میزان ادای فتحه، به اندازه‌ی نصف الف مدی است. افزون بر میزان کشش، باید دقت کنید صدای فتحه و الف مدی گاهی نازک و کم حجم و گاهی درشت و پرحجم است؛ صدای فتحه و الف مدی در حروف «ص، ض، ط، ظ، خ، غ، ق، ر» درشت و پرحجم است؛ مانند:

صَدَقَ صَادِقَ ضَرَبَ ضَامِرٍ طَمَسْنَا طَالُوتُ
ظَلَمْتُ لَظْلِمُوتَ خَفَّتْ خَافَ غَلَبْتُ غَافِلُونَ
قَتَلَ قَاتِلُوا رَجَعَ رَجَعُونَ

مهارت افزایی (۱):

مثال‌های زیر را با دقت قرائت نمایید.

ءَ اَ بَ بَا تَ تَا ثَ ثَا جَ جَ حَ حَا خَ خَا
دَا ذَا رَا زَا سَا شَا صَا صَا
ضَ ضَا طَا ظَا عَا غَا فَا فَا
قَا كَا لَ لَامَ مَ مَ نَا وَ وَا هَا هَا

۴. لازم به ذکر است کیفیت صدای فتحه در زبان فارسی و عربی کمی متفاوت است. فتحه در زبان عربی کمی بسته‌تر از فتحه فارسی ادا می‌شود.

مهارت افزایی (۲):

سوره ی «الرحمان» را با بهره از تلاوت قاریان برتر استماع نموده و تلاش کنید حروف دارای فتحه و الف مدّی را با لحن عربی و رعایت میزان کشش آنها قرائت نمایید.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الرَّحْمَنُ ① عَلَّمَ الْقُرْآنَ ② **خَلَقَ** ③ الْإِنْسَانَ ④

عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ⑤ الشَّمْسُ ⑥ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ⑦ وَالنَّجْمُ

وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ⑧ وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ⑨

⑩ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ⑪ وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ

وَلَا تَخْسِرُوا الْمِيزَانَ ⑫ وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ⑬

فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ ⑭ وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ

وَالرَّيْحَانُ ⑮ فَبِأَيِّ آيَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ⑯ **خَلَقَ**

الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَلٍ كَالْفَخَّارِ ⑰ وَخَلَقَ الْجَانَّ

مِنْ مَّارِجٍ مِنْ نَارٍ ⑱ فَبِأَيِّ آيَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ⑲

رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ⑳ فَبِأَيِّ آيَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ㉑

مَرْجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ㉒ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ㉓ فَبِأَيِّ

فَبِأَيِّ ءَالٍ رَّبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ
 كَالْأَعْلَامِ ﴿٢٤﴾ فَبِأَيِّ ءَالٍ رَّبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ
 ﴿٢٦﴾ وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَلِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالٍ
 رَّبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾ يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ
 فِي شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِأَيِّ ءَالٍ رَّبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾ سَنَفَعُ لَكُمْ أَيُّهُ
 الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَبِأَيِّ ءَالٍ رَّبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ يَمْعَشَرِ الْجِنَّ
 وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
 فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ﴿٣٣﴾ فَبِأَيِّ ءَالٍ رَّبِّكُمْ
 تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شَوْاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْصِرَانِ
 ﴿٣٥﴾ فَبِأَيِّ ءَالٍ رَّبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَإِذَا أَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ
 فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِأَيِّ ءَالٍ رَّبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾
 فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِأَيِّ ءَالٍ
 رَّبِّكُمْ تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾ يَعْرِفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِمَتِهِمْ فَيُؤْخَذُ

بِالنَّاصِي وَالْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ هَذِهِ
 جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ
 ءَانِ ﴿٤٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ وَلَمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ
 جَنَّاتٍ ﴿٤٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَا أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾
 فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَيِّ
 ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾
 فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَآئِنُهَا مِنْ
 إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
 ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَصِيرَاتُ الْطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا
 جَانٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ
 وَالْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَاءُ
 الْإِحْسَنِ إِلَّا الْإِحْسَنُ ﴿٦٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
 ﴿٦١﴾ وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

۶۳ مَدَّهَا مَتَانِ ۶۴ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۶۵ فِيهِمَا
 عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ۶۶ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۶۷
 فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ۶۸ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۶۹
 فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ ۷۰ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۷۱ حُورٌ
 مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ۷۲ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۷۳
 لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌ ۷۴ فَيَايَ ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
 ۷۵ مُتَكِينِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ۷۶ فَيَايَ
 ءَالَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۷۷ نَبْرَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ۷۸

پرسش‌ها و تمرین‌ها

۱. کیفیت ادای فتحه و الف مدی را تبیین نمایید.
۲. صدای فتحه و الف مدی در چه حروفی درشت و پرحجم است؟
۳. کلماتی که در سوره‌ی الرحمن دارای فتحه و الف مدی است را مشخص نموده و تلاش کنید آنها را با لهجه‌ی فصیح عربی قرائت کنید.
۴. تمرین‌های مهارتی درس را برای هم بحث خود تلاوت نموده و به نقد تلاوت یکدیگر بپردازید.